проникнення у транспортний засіб. Він протягнув праву руку забрав портфель і зник з місця крадіжки.

Таким чином слідчим було підтверджена винуватість підозрюваного П у скоєні кримінального правопорушення передбаченого ч. 3 ст. 185 КК України – таємне викрадення чужого майна (крадіжка) з проникненням у автомобіль та здобуті нові докази у кримінальному проваджені.

Ключові слова: слідчий експеримент, відтворення обстановки, слідча (розшукова) дія.
Ключевые слова: допрос, следственное (розыскное) действие, коррупция, органы местного самоуправления, расследование.
Key words: investigative experiment, playback of the situation, investigative (search) action.

ХИЖНЯК ЄВГЕН СЕРГІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету адвокатури, доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук

ВІРТУАЛЬНІ СЛІДИ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Традиційні вчення про криміналістичні сліди вже не охоплюють всіх проявів злочинності в об'єктивній реальності. Стрімкі процеси науково-технічного розвитку, які якісно змінюють систему суспільних відносин, знайшли своє відображення у різноманітних формах злочинності і методах боротьби з нею. Віртуальна реальність, стаючи частиною суспільного життя, закономірно стає і сферою здійснення кримінальних правопорушень, в межах якої виникають якісно нові типи слідів – віртуальні.

Досліджуючи сліди злочинів, вчинених із використання комп'ютерних технологій, науковці-криміналісти використовують різні поняття, такі як «віртуальні», «цифрові», «електронно-цифрові», «інформаційні», «бінарні», «комп'ютерні сліди», «сліди засобів комп'ютерної техніки» тощо.

Так, В.А. Мещеряков використовує назву «віртуальні сліди» та розуміє під ними будь-яку зміну стану автоматизованої інформаційної системи, пов'язану з подією злочину і зафіксовану у вигляді комп'ютерної інформації на матеріальному носії, у тому числі й на електромагнітному полі [1].

Окремі науковці, наприклад В.Н. Черкасов, заперечують проти застосування терміна «віртуальні сліди», мотивуючи свою позицію тим, що поняття «віртуальний» є усталеним терміном, що застосовується у квантовій теорії поля для характеристики частинок, що перебувають у проміжному стані або у стані невизначеності (координати яких і сам факт їх існування у цю мить можна назвати лише з певною часткою ймовірності) [2, с. 54]. Тобто ця позиція обґрунтована тим, що термін

«віртуальність» та «віртуальний» як його похідна ознака вже має власне смислове навантаження, а тому використання поняття «віртуальний» у криміналістиці в іншому значенні спотворює сутність останнього.

В.А. Мілаш запропонував використовувати термін «бінарні сліди» як «результати логічних і математичних операцій із двійковим кодом», але застосування цього терміну було критично оцінено. Так, М.М. Литкін зазначив, що «зміни в комп'ютерній інформації, що є слідами злочину, переважно доступні сприйняттю не у вигляді двійкових кодів (що і є бінарним слідом), а в перетвореному вигляді (записи у файлі реєстру, зміна атрибута файлу, електронне поштове повідомлення) [3, с. 11]. Пізніше М.М. Литкін запропонував свій власний термін «комп'ютерно-технічні сліди», але він залишився без особливої уваги з боку наукової спільноти, оскільки ця категорія слідів може залишатися не тільки в комп'ютерних, але і в інших цифрових пристроях (у мобільних телефонах, цифрових фото- і відеокамерах тощо).

В.Д. Басай та С.В. Томин констатують, що, незважаючи на певні розбіжності у поглядах різних науковців щодо поняття віртуальних слідів, більшість розглядають їх як результат впливу (знищення, модифікації, копіювання, блокування) на комп'ютерну інформацію шляхом доступу до неї, що виявляється у будь-яких змінах комп'ютерної інформації, пов'язаних із подією злочину. Передусім вони залишаються на машинних носіях інформації і відображають зміни в інформації, що зберігається в них. Мова йде про сліди модифікації інформації, що міститься на жорстких дисках, дискетах та інших матеріальних носіях. Крім того, ці носії можуть містити сліди знищення і модифікації інформації. Ці сліди можуть бути виявлені під час вивчення комп'ютерного обладнання, робочих записів програмістів, протоколів роботи антивірусних програм, програмного забезпечення тощо. Таким чином, віртуальні сліди переважно є результатом вчинення злочинів у сфері інформаційних, телекомунікаційних технологій [4, с. 221].

Отже, віртуальні сліди – це будь-які зміни комп'ютерної інформації, пов'язані з подією злочину, зафіксовані на матеріальних носіях комп'ютерної техніки. Вони не належать до матеріальних слідів, адже не мають фізичних властивостей, та не охоплюються поняттям ідеальних слідів, адже вони існують не у свідомості людини, а на певних матеріальних носіях, які можна дослідити за допомогою спеціальних програмно-технічних комплексів.

В основі механізму формування віртуальних слідів лежить специфічне електронно-цифрове відображення, що відбувається у штучно створеному середовищі (як правило, комп'ютерній системі). У зв'язку із цим якість (характеристика) відображення залежить від особливостей цих штучних середовищ, які визначають «криміналістичну ємність» (обсяг одержуваних криміналістично значущих

ознак, які в подальшому можуть бути пов'язані з кримінально релевантною інформацією) утворюваних слідів [1].

Під час формування віртуальних слідів на матеріальному носії фіксуються не власні властивості (характеристики) спостережуваного фізичного процесу (зображення, звуку тощо), а лише цифрові значення параметрів цифрової програми (моделі), покладеної в основу технічного пристрою.

Зафіксований на цифровому носії віртуальний слід являє собою складну інформаційну структуру, в якій поряд зі значущою кримінально-релевантною інформацією міститься значний обсяг допоміжних даних, що відповідають за цілісність і доступність комп'ютерної інформації віртуального сліду.

Віртуальний слід не має фізично цілісної структури. Він може складатися з великої кількості окремих інформаційних елементів, які можуть бути записані як на одному, так і на декількох фізичних носіях цифрової інформації, підключених як до одного, так і до декількох комп'ютерів, об'єднаних в обчислювальну мережу.

При цьому структура одержуваного в кожну конкретну мить віртуального сліду залежить як від технічних особливостей пристрою, що реєструє (використовуваний мікропроцесорний набір, вид операційної системи, вид файлової системи цифрового носія інформації тощо), так і від його поточного стану.

Отже, однією із принципових особливостей віртуальних слідів, що докорінно відрізняють їх від традиційних матеріальних слідів, є їх багатокомпонентний характер. Одиночний віртуальний слід, що несе інформацію про будь-яку кримінальну подію злочину, обов'язково складається з низки взаємопов'язаних за особливим правилом частин.

Сутність віртуальних слідів проявляється у їх характерних ознаках, таких як відсутність фізично цілісної структури; зв'язок із матеріальним носієм; специфічний механізм слідоутворення; вони мають багатокомпонентний характер, складну інформаційну структуру, в якій поряд зі значущою кримінально-релевантною інформацією міститься значний обсяг допоміжних даних, що відповідають за цілісність і доступність комп'ютерної інформації віртуального сліду; вилучення віртуальних слідів можливе лише за допомогою спеціальних програмно-технічних засобів; вони мають нестабільний характер, не мають міцного зв'язку із записуючим інформацію пристроєм, а також легко піддаються знищенню.

Отже, досліджуючи значення віртуальних слідів у процесі розслідування злочинів, передусім варто підкреслити, що віртуальний слід є слідом у криміналістичному сенсі, тобто може надати таку ж криміналістично значущу інформацію, як і традиційні матеріальні та ідеальні сліди. На підставі віртуальних слідів можливо пізнати об'єктивну сторону кримінального правопорушення, коли, де і як саме був вчинений злочин, за допомогою яких знарядь та засобів,

дослідити суб'єктивну сторону правопорушення, ціль та мотиви злочинця, встановити його фізичне місцезнаходження.

Список використаної літератури:

1. Мещеряков В. А. Следы преступлений в сфере высоких технологий // [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%93%D0%BB%D0%B5%D0%B1/Downloads/%D0%92.%D0%90. (2013-5)_.pdf.
2. Мочагин П.В. Виртуально-информационный процесс отражения следообразований как новое направление в криминалистике / П.В. Мочагин, М.К. Каминский // Вестник криминалистики, 2013. – № 3. – С. 51-57.
3. Лыткин Н.Н. Использование компьютерно-технических следов в расследовании пре ступлений против собственности: автореф. дис. … канд. юрид. наук., 2007. – 201 с.
4. Басай В.Д. Дослідження віртуальних слідів – перспективний напрямок кримінального слідознавства / В.Д. Басай, С.В. Томин // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць, 1994. – 2008. – Вип. 44. – С. 220-223.

Ключові слова: віртуальний слід, ознаки віртуальних слідів, віртуальний простір, трасологія, слідознавство.

Ключевые слова: виртуальный след, признаки виртуальных следов, виртуальное пространство, трасология, изучение следов.

Key words: virtual track, features of virtual tracks, virtual space, research of traces.

ЦЕХАН ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СКЛАДОВІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним із ключових завдань держави на сучасному етапі є вироблення ефективних моделей і стратегій протидії деструктивним явищам, найнебезпечнішим серед яких залишається злочинність. Реалії сьогодення створюють імператив щодо необхідності наукового пізнання окремих форм кримінальної активності, які недостатньо дослідженні науками кримінально-правового циклу. Аналітичне опрацювання наукових джерел свідчить, що протягом тривалого часу лише фрагментарну увагу вчених привертає проблематика протидії злочинності у місцях позбавлення волі. Такий стан справ зумовлений різними чинниками, зокрема закритістю установ виконання покарань, наявністю усталеної позиції щодо незначного рівня криміналізації установ виконання кримінальних покарань на сучасному етапі, складністю отримання емпіричного матеріалу тощо.